

KORSZERŰEN – GÉPESÍTÉS NÉLKÜL A klíringszolgáltatás

BIEGELBAUER PÁL

Móttó: "Mi nem akarjuk azt elvégezni, amit mások jobban tudnak, de ugyanakkor nem hagyhatjuk másokra, amit mi jobban tudunk."

(Ben Rugaas)

A mottóban idézett mondat az IFLA 1978. évi konferenciáján hangzott el, amelynek központi témája a kiadványok egyetemes hozzáférhetőségének (UAP) programja volt. E program, meghirdetése óta – méltán – divat lett. Aki csak valamit is ad magára, legyen előadó vagy publikátor, hivatkozik az UAP-ra. A korszerűség kellékévé vált. Hisz valóban, nincs a könyvtárosi tevékenységnek olyan területe, mely közvetlenül vagy közvetve ne kapcsolódna e célkitűzéshez.

A problémát nem a program divatjellege okozza, ezt csak pozitívként könyvelhetjük el, hanem ami ezzel jár – nevezetesen a gépesítés – egyedül korszerűnek való kiáltása, a korszerűség helytelen értelmezése. Természetes, hogy a gazdaságilag, technikailag fejlett országokban (ahonnan az UAP gondolata is származik) e program meghirdetésekor a gépesített könyvtári rendszereket, a bennük rejlő lehetőségeket is számba vették, együtt emlegették, és az ezzel foglalkozó dokumentumok egészben vagy részben az UAP-ot a gépesítéssel kapcsolják össze. Innen is a téveszme: modern, korszerű a könyvtári életben csak az lehet, ami komputerezált.

Am a korszerű sohasem csak a formájában, hanem elsősorban a tartalmában az. A program lényege az egyetemes hozzáférhetőség megteremtése, a gépesítés csak eszköz, amely meggyorsíthatja, hatékonyabbá teheti megvalósítását, de nem létfeltétele annak. A lényeglátás hiánya szülte korszerűsködés eredménye a csak a formák vonzerejétől megszédült, a belső tartalmat és a valós lehetőségeket számba nem vevő, nemhogy megvalósító könyvtári gépesítések sora. Gyakori eset, hogy az addig manuálisan végzett tevékenység helyett több költséggel, nagyobb létszámmal, hosszabb átfutási idővel silányabb, vagy éppen csak az előző mértékét megüto szinten produkálják – ugyanazt. Kellő felkészültség, pénz és háttér híján – jelentős eredményként feltüntetve – félmegoldások és látványos fiaskók születtek. A gépesítésre áldozott több éves kemény munkával sok helyen utolérték több évvel ezelőtti önmagukat, és egy tapodtat sem léptek előre.¹

Az alábbiakban egy olyan, tartalmában és szellemében korszerű vállalkozásról számolok be, amely nyolc éves töretlen működésével és szerény eredményeivel bizonyította létjogosultságát, és amely, ha kis mértékben is, de hozzájárul a dokumentumok egyetemes hozzáférhetőségének, napjainkban oly sürgetően szükséges programjának megvalósításához.

Ez a vállalkozás az *Országos Széchényi Könyvtár Könyvek Központi Katalógusának klíringszolgáltatása*.

Mi a klíringszolgáltatás?

Az angol clearing szó sokadik jelentése a pénzügyi körökben elterjedt és terminus technicus-szá vált kliringelés, azaz a bankátutalás. Ennek analógiájára e kifejezés az információellátásban is tért hódított, mint információátutalás. A Könyvek Központi Katalógusa (a továbbiakban KKK) monopolhelyzetben van, a könyvtárak ide jelentik külföldi könyvbeszerzéseiket. Ez nemcsak a könyvek és lelőhelyük regisztrálását, valamint a keresett művek lelőhelyeiről való passzív tájékoztatást teszi lehetővé, hanem – a kutatói igényeknek mintegy elébe menve – aktív tájékoztató tevékenységre is módot ad: a központba befutó információ, nevezetesen a könyvtárak által beszerzett és a KKK-nak bejelentett külföldi könyvek címléírásainak *átutalását* más információs központokba, szakkönyvtárakba. Ami a bankátutalásoktól megkülönbözteti, az az, hogy a KKK számára az átutalás révén nem vész el az információ, építi a betűrendes lelőhelykatalógust, a címbejelentéseknek csak a másolatát, vagy ha ilyen van, a fölös cédulákat továbbítja.

A szükséglet, amely a klíringszolgáltatást létrehozta – a tárgy szerinti tájékozódás igénye. Ennek kielégítésére a betűrendes központi katalógus alkalmatlan, egy országos szakrendi lelőhelykatalógus pedig a jelenlegi körülmények között megvalósíthatatlan.² Maradékalanul csak egy gépesített központi nyilvántartás oldaná meg a kérdést³, de az csak egy későbbi időpontban képzelhető el. Az Országos Gyarapodási Jegyzék, mely 13 éven át jelent meg, szintén a tematikus tájékozódás igényét lett volna hivatott kielégíteni, de feladatának oly mértékig hiányosan tett eleget⁴, hogy 1974-ben megszüntették.

1975-től a rendelkezésre álló lehetőségeket gondosan számbavéve a KKK a hatékonyabb és korszerűbb szaktájékoztatás érdekében egy új kiadvány (Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek) megjelentetését kezdte el, és létrehozott egy merőben új, közvetett tájékoztató tevékenységet, a klíringszolgáltatást. E szolgáltatás lényege, hogy a beérkező címanyagot, szerződéses partnerei igényeinek megfelelően szakok szerint csoportosítja, a cédulákról szükséges mennyiségben másolato(ka)t készít, és ezeket a partnerek által kért időpontban továbbítja.

A partnerek – önként vállalkozó országos szakkönyvtárak – igényük, lehetőségük és szakterületük szükségletei szerint a kapott címanyagból vagy szakkatalógust építenek, vagy szakterületi gyarapodási jegyzéket adnak ki. Több klíringpartner mindkettőre vállalkozott.

A klíringállomás működése

A klíringszolgáltatás lelke a KKK keretében működő klíringállomás. Munkáját a katalógusszerkesztés munkájához szervesen kapcsolódva végzi (ld. a folyamatábrát!).

A könyvtáraktól a KKK-ba érkező címbejelentéseket először *szétválasztják* a következők szerint:

- a gyűjtőköridegen anyag kiszűrése (az ENSz, FAO dokumentumok egy része, a 16 oldal alatti kiadványok, a Magyarországon megjelent idegen nyelvű kiadványok stb.),

- a klíringpartnerek igényeinek megfelelően a szakok szerinti válogatás,
- a szláv- és a nem szláv nyelvű anyag szétválasztása (a KKK-ban a fenti bontásban külön tartják nyilván a könyveket).

A szakok szerinti válogatás után a partnerek által nem igényelt anyag céduláit azonnal besztják a központi katalógusba.

A klíringszolgáltatás szempontjából a legfontosabb, és e szolgáltatás minőségét döntően meghatározó tevékenység a *szakok szerinti válogatás*. A KKK tevékenységében ez az egyetlen munkafolyamat, ahol a bejelentett mű tartalmi vonatkozásai a mértékadók. A 24 klíringpartner mintegy 240 szelekciós szempontjának mérlegére kerül⁵ a címleírások igencsak sovány információja. Az abban közöltek alapján kell eldönteni, melyik partner profiljába vág az adott mű.

A tartalmi megközelítés eszközei és problémái: A *nyelvismeret* legalább passzív szinten igen fontos. A válogatást végző munkatárs számára elsődleges információ a mű címe. Problémát csak az amúgy is jelentéktelen mennyiségben érkező, nem indoeurópai nyelvű bejelentések értelmezése okoz, valamint ezen nyelvek megfejtését segítő szótárak hiánya. Ilyen esetekben a szakjelzet nélküli bejelentésekkel nem tud mit kezdeni a klíringállomás.

A *szakjelzet* a cím után a legfontosabb tájékozási eszköz. Ez az, ami a címfordítás alapján született döntéseket erősíti, vagy ritkábban módosítja. Problémák:

- gyakran nem szerepel a címbejelentéseken;
- ha az osztályozás nem az ETO, hanem más rendszer szerint történik, információ értékük a rendszer ismeretének híján nulla (kivéve a tárgyszavazást);
- ha a szakozás az ETO alapján történik, de nem disztinktív, mit sem ér (pl. életrajzi mű: 929 Smith);
- ha az osztályozás az ETO alapján történik, disztinktív, – és vélelmezzük, hogy a jelzet valóban fedi a mű tartalmát – ez esetben sem történhet automatikusan a válogatás (pl. egy csak "politika" jelzettel ellátott cédulát, ha a mű egy közép-kori esemény e vonatkozásait tárja fel, nem az Országgyűlési Könyvtárba irányítják – holott a politika az ő gyűjtőköre –, hanem az MTA Történettudományi Intézetébe).

A *rutin* a szakjelzet nélküli cédulák és a semmitmondó címek esetén is jelentős segítség. A sorozatcímek, a szerző(k) munkásságának, a jelentő könyvtárak gyűjtőkörének, valamint az impresszum adatai közt szereplő kiadó profiljának ismerete támpontot nyújthat a tárgy szerinti válogatásban.

A *segédkönyvek* és a központi katalógus állandó használata magától értetődő. A címben szereplő személyek és események, a szűk szakmai körökben használt szak kifejezések tartalma csak ezek segítségével deríthetők ki. Problémát a KKK feladataihoz mérve szegényes és elavult segédkönyvtár jelent, amelynek gazdagításához és frissítéséhez a saját erőfeszítéseiken túl már egy partner (OMIKK) segítségét is igénybevétték. A beérkező cédulák első szétválogatásakor már kiderül – hogy a könyvtárak vagy csak annyit cédulát küldtek, amennyire a központi katalógus szerkesztéséhez van szükség, vagy többet. Amennyiben többet, a klíringállomás a fennmaradó cédulákat eredetiben továbbít-

hatja partnereihez. (Néhány könyvtár – MTA Központi Könyvtára, OMIKK, BME stb. – a gyarapodásáról készült cédulákat megkülönböztetett színű kóddal ellátva, külön a klíringállomás számára is elküldi.) Ha azonban a cédulák csak a központi katalógus számára elegendők – és ez a gyakoribb – a klíringállomás következő feladata a *másolás*.

Az anyagnak kb. 20%-a nemcsak egy, hanem több klíringpartner gyűjtőkörébe is tartozik, sőt, ha társadalomtudományi kézikönyvről érkezik bejelentés, akkor a Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek szerkesztősege is kap másolatot.

A partnerek panaszai legritkábban a válogatásra, illetve a kapott anyagra vonatkoznak, a legtöbb kifogás a másolatok minőségét éri. A klíringállomás tevékenységében a legyengébb láncszem a másolás. A jelentő könyvtárak által küldött cédulaanyag nagy része maga is sokszorosított, az eljárástól függően erősen eltérő minőségben. Előfordul olyan cédula is, amely már eredetiben is csaknem olvashatatlan. Elképzelhető, hogy másolatban mennyire "elhalványul" a bejelentés információértéke.

A KKK-nak saját másoló berendezése nincs, ezt a munkát az OSZK sokszorosító laboratóriuma végzi. A másolás folyamán egyszerre több, egymástól különböző minőségű, színű cédula kerül a sokszorosító készülékbe, melyek egymástól eltérő expozíciós időt igényelnének. Ennek az igénynek a cédulák mennyisége és sokfélesége miatt nem lehet eleget tenni. Hogy a problémát legalább enyhítsék, a másolás előkészítése során csoportosítják az egyforma minőségű cédulákat, és a másolást követő ellenőrzés során az olvashatatlan vagy hiányos másolatokat kiegészítik.

(Bár a folyamatábrából egyértelműen kitűnik, és a KKK funkciója ismeretében önmagától értetődő, mégis meg kell említeni, hogy a másolás után az eredeti cédulák az előrendezést követően a központi katalógusba kerülnek.)

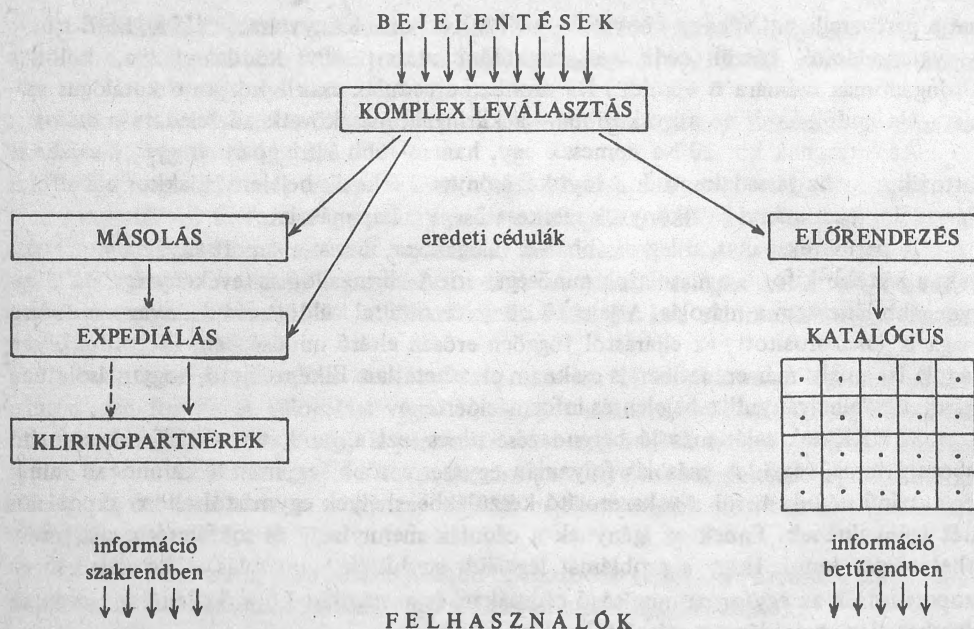
Az ellenőrzött másolatok *expediálása* a partner intézményekhez általában negyedévenként történik, ettől csak a partnerek kívánságára tér el a klíringállomás.

A KKK munkatársai évenként legalább egyszer a szerződésben foglalt kötelezettségek *ellenőrzése*, valamint *módszertani segítségnyújtás* és kölcsönös *tapasztalatcsere* céljából felkeresik partnereiket. Az évenkénti találkozások során áttekintik, értékelik a végzett munkát, egyeztetik, felülvizsgálják, szükség esetén módosítják a válogatás szempontjait, hogy az újonnan felmerülő kutatói igényeknek, az új szakterületeknek is helye legyen a szakterületi központi lelőhelynyilvántartásokban.

A klíringállomás az elmúlt nyolc év során közel másfélmillió cédulát tett tartalmi mérlegre, 270 ezret másoltatott, és csaknem 450 ezer cédulát küldött partnereinek.

* * *

A következő oldalon levő folyamatábra a könyvtári címbejelentések útját kíséri nyomon a tájékozódni kívánó felhasználóig.



A klíringpartnerek

A klíringszolgáltatás megindítását megelőző igényfelmérés, tájékozódás és tájékoztatás után azon intézmények, amelyek nemcsak jó ötletet láttak az ügyben, hanem vállalkoztak is az információ vételére, adatbázis építésére és a tájékoztatásra, szerződést kötöttek az Országos Széchényi Könyvtárral.

1975-ben huszonegy partnerrel indult a vállalkozás. Nyolc év alatt két partner visszalépett, öt intézmény viszont csatlakozott.⁶

Jelenleg huszonnégy partnere van a klíringállomásnak.

Mint ahogy a táblázatból is kitűnik, a társadalomtudományok (a legszélesebben értelmezve) területén a partnerek révén megvalósult a szakterületi lelőhelytájékoztatás. A természet- és alkalmazott tudományok területén a külföldi könyvek tematikus lelőhelynyilvántartása viszont rendkívül hiányos. Nincs gazdája – a matematikának (kivétel: kombinatorika, matematikai statisztika, programozó matematika), – a fizikának, – a kémiának, – a biológiának (kivétel: botanika, zoológia), – az orvostudománynak és közegészségügynek (kivétel: állatorvostudomány), – a hadtudománynak és haditechnikának, valamint a vízépítésnek és vízgazdálkodásnak.

Túlméretezettnek tűnik viszont a PRODINFORM gyűjtőköre, mely magába foglalja a műszaki tudományokat és az ipart minden ágazatával együtt. Sokkal célszerűbb lenne, ha a műszaki és ipari tudományok információs szakközpontjai vennék át ezt a plusz terhet ettől az utóbbi időben az átszervezésektől megroppant, de becsülettel helytálló intézménytől.

A klíringpartnerek szerződésben vállalt kötelezettsége, hogy a klíringállomástól kapott cédulaanyagot szakkatalógus és/vagy gyarapodási jegyzék formájában alkalmassá tegyék a szaktájékoztatásra. A huszonnégy partner közül hat katalógust épít és kiadványt is szerkeszt. Négy könyvtár a szakkatalógus mellett betűrendes katalógust is szerkeszt.

Klíringpartner		Gyűjtőkör	Katalógust épít		Kiadványt szerkeszt	Kiadvány címe
Kódja	Megnevezése, rövidítése		Szak	Betű		
B 1	Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) KKK Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek (KTK) szerk.	társadalomtudomány (csak kézikönyvet)	–	–	+	– Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek
B 1	OSZK Információs osztály (OSZK Inf.)	hungarika	–	–	+	– Hungarica Irodalmi Szemle – Külföldi Magyar nyelvű Kiadványok
B 2	ELTE Egyetemi Könyvtár (ELTE EK)	filozófia, pszichológia, vallás	–	–	+	Bibliográfia a magyarországi nagy- és szakkönyvtárak bel- földi filozófiai szer- zeményeiből. Bibliográfia a ma- gyarországi nagy- és szakkönyvtárak által beszerzett külföldi valláselméleti és val- láskritikai irodalom- ból
B 3	MTA Analecta Linguistica szerk.	nyelvészet	–	–	+	Analecta Linguistica
B 4	Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (OMIKK)	report irodalom	+	–	–	–
B 5	Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár (Agroinform)	botanika, zoológia, állatorvostan, mezőgazdaság, élelmiszeripar	+	–	+	Külföldi Mezőgazdasági Szakkönyvek
B 7	Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM)	pedagógia, tankönyvek, nevelés-pszichológia	–	–	+	Külföldi Pedagógiai Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke
B 8	Országgyűlési Könyvtár (OGYK)	politika, jog, legújabbkori történelem	+	+	–	–
B 9	Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára (KSH)	statisztika, matematikai stat., demográfia	+	–	–	–
B 10	Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK)	szociológia	+	+	–	–
B10/Z	FSZEK Zenei Szakkönyvtár	zene	+	+	–	–
B 11	Budapesti Műszaki Egyetem Fizikai Intézet Tudománytörténeti Kutatócsoport (BME-TTKCS)	tudományelmélet, tudománytörténet	+	–	–	–
B 12	Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára (MKKEKK)	közgazdaságtudomány	+	–	–	–

Klíringpartner		Gyűjtőkör	Katalógust épít		Kiadványt szerkeszt	Kiadvány címe
Kódja	Megnevezése, rövidítése		Szak-	Betű		
B 14	Állami Gorkij Könyvtár (ÁGK)	irodalom-tudomány, szépirodalom, folklór	+	-	+	- A világirodalmi központi katalógus gyarapodási jegyzéke - Zenei Szakirodalmi Tájékoztató (Függelék)
B 37	MTA Földrajztudományi Kutató Intézet Könyvtára (MTA Földr. Int.)	földrajz, térképészet, geomorfológia	+	-	+	MTA Földrajztudományi Kutató Intézet Könyvtára, Gyarapodási Jegyzék (beszerkesztve a klíringanyag)
B 278	Építésügyi Tájékoztató Központ (ÉTK)	építészet, építőipar	+	+	-	-
B 318	MTA Történettudományi Intézet (MTA Tört.Tud.Int.)	történelem	-	-	+	Külföldi történettudományi kiadványok országos gyarapodási jegyzéke
B 560	Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum (MAFIF)	filmművészet	+	-	-	-
B 577	Központi Múzeumi Igazgatóság Dokumentációs és Tájékoztatási Osztály (KMI)	néprajz, archeológia, múzeológia	- (terv)	-	- (terv)	-
B 741	PRODINFORM	kohó- és gépipar, nehézipar, könnyűipar, számítástechnika	+	-	+	- Kohászati Új Külföldi Könyvbeszerzések - Műszeripari és Híradástechnikai Új Külföldi Könyvbeszerzések - Szerszámgépipari Új Külföldi Könyvbeszerzések
B 981	Magyar Színházi Intézet (MSZI)	színház	-	-	+	- Külföldi színházi tárgyú könyvek a magyarországi könyvtárakban
B1005	Magyar Testnevelési Főiskola Könyvtára (TF)	sport, testkultúra, szabadidő	+	-	+	- Testnevelési Főiskola Könyvtári Gyarapodási Jegyzék (függelék)
B1700	OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK)	könyvtár, dokumentáció, információ-elmélet	+	-	+	- Könyvtári és Informatikai Központi Gyarapodási Jegyzék
GY87	Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola Könyvtára (KTMF)	közlekedés, járművek, távközlés	- (terv)	-	-	-

Bár a klíring szolgáltatás a *szakterületi* lelőhelynyilvántartás diaszpórikus megvalósítása, mégis gyakorlattá vált e partnerek körében a betűrendes nyilvántartás is. Erre az a felismerés vezette őket, hogy a kutatók egy része a téma szerinti keresést a szakbibliográfiákban végzi, és a könyvtárakban eleve konkrét műveket keres, s ha azok nincsenek meg, akkor jól jön a helyben használható központi katalógus.

A klíring partnereknek több mint a fele kiadvány szerkesztése és kiadása révén végzi a tájékoztatást. Két kiadvány, a Magyar Színházi Intézeté és az ELTE Egyetemi Könyvtáráé nem szak-, hanem betűrendben közli a gyarapodást. Míg az előbbinél a gyűjtőkör eleve szűk mivolta indokolja a döntést, addig az utóbbiban szerencsésebb lett volna a "filozófia" és a "vallás" nem éppen szubtilis distinkcióját egy kicsit finomabbá tenni, tovább bontani.

A partnerek túlnyomó részét tájékoztató tevékenységük teljesebbé tétele ösztönözte a klíring szolgáltatásba való bekapcsolódásra. A kiadványszerkesztőségek és az egy kutatócsoport kivételével mindegyik intézmény, mint külföldi könyvgyarapodását jelentő könyvtár is partnere a Könyvek Központi Katalógusának. Ha összehasonlítjuk a partnerek által bejelentett cédulák és a klíring szolgáltatás révén nekik küldött cédulák mennyiségét, képet kaphatunk arról, hogy milyen arányban bővül az adott szakterületről tájékoztatható külföldi könyvek mennyisége. (Az összehasonlítás adatai az 1982. esztendőre vonatkoznak, és csak a jelentő partnerek szerepelnek benne.)

<i>Klíringpartner</i>	<i>A bejelentett cédulák száma</i>	<i>A klíringállomástól kapott cédulák száma</i>	<i>Információ-gyarapodás %-ban</i>
ELTE EK*	14 400	2 216	15%
AGROINFORM	7 278	946	13%
OPKM	13 197	439	3%
OGYK	10 625	3 553	33%
KSH	4 631	763	16%
FSZEK	5 606	2 335	42%
MKKEKK	3 220	2 622	81%
ÁGK	9 785	5 918	60%
MTA Földr. Int.	80	326	407%
ÉTK	1 944	1 816	93%
MTA Tört. Tud. Int.	430	2 404	559%
MAFIF	60	66	110%
KMI	nem jelentett	3 227	–
PRODINFORM	1 020	7 121	698%
MSZI	200	370	185%
TF	44	64	145%
KMK	2 273	870	38%

*Az ELTE EK esetében nem az 1982-es adatok, hanem az 1981–82–83-as év átlaga szerepel.

Az információgyarapodás százalékos kimutatása a partner profiljába tartozó, és az állományában nem szereplő művek százalékát jelzi, hisz gyakran olyan művek címleírásait kapja, amelyek saját állományában már megvannak. Ilyen esetben az információgyarapodás a plusz leőhelykódot jelenti, ami alkalmat teremt a gyűjtőkör-illetékes partnerkönyvtárak számára a párhuzamos beszerzések analitikus vizsgálatára.

Bármennyire is imponálók – számszakilag is – a klíringszolgáltatás eredményei, még korántsem kihasználtak a benne rejlő lehetőségek. Nemcsak a gazdátlan tudományterületek illetékes szakkönyvtárainak érdektelensége miatt, hanem a már meglévő, a szolgáltatás eredményeképp született tájékoztató eszközök (katalógusok, kiadványok) szűk-körü használata miatt is. Több partnernél a szakterületi központi katalógus eldugott helyen, szinte hozzáférhetetlenül "lapul", csak a munkatársak számára ismert a létük, a kutatók nem is tudnak róla.

A leőhelytájékoztatáson kívül a szolgáltatás útján kapott cédulaanyag lehetőséget kínál még sok hasznos tevékenységre:

- a gyarapítási munka hatékonyabbá tételére (ezzel a lehetőséggel egyedül a Testnevelési Főiskola Könyvtára él),
- az egész országot átfogó szakirodalmi könyvbeszerzést vizsgáló összehasonlító tanulmányok végzésére,
- a saját gyűjtőkörhöz tartozó irodalom különböző szempontú vizsgálatára (ezt a lehetőséget ragadta meg az irodalomtudomány területén Komáromi Sándor tanulmányával – Könyvtári Figyelő 1983/1. sz. 40–48.p.),
- vagy csupán – a témájában gyenge információs bázissal rendelkező kutatócsoport számára – a munkához elengedhetetlen, hozzáférhető külföldi irodalom leőhelyének ismeretére (ezért vállalja a kapott cédulaanyag szakkatalógussá szerkesztését pl. a BME Tudománytörténeti Kutató Csoport).

Ezek a lehetőségek ma még gyakorlatilag mind kihasználatlanok.

A klíringszolgáltatás nyolc esztendeje nem az egyenletes fejlődés időszaka volt. A szolgáltatás kihasználására új és új ötletek születtek és haltak el. Konceptió, anyagiak, munkaerő híján és az átszervezésektől megzavarva a partnerek sokszor képtelenek voltak feladatukat teljesíteni. A szolgáltatásról hallva új partnerek jelentkeztek, valós lehetőségekre épülő ígéretes tervek vannak megvalósulóban a régi partnerek részéről is. A klíringszolgáltatás állandó mozgásban, fejlődésben vagy éppen megtorpanások közepette működik.

A kiadványok egyetemes hozzáférhetősége programjának megvalósításához elengedhetetlen a hozzáférni kívánt dokumentum leőhelyének ismerete. Ezt teszi lehetővé a központi katalógusok betűrendes nyilvántartásánál gazdagabban a klíringszolgáltatás, mert megteremtette a szak szerinti leőhelytájékoztatást.

A könyvtárak együttműködési készsége közismert. Egy szolgáltatás, amely az együttműködésre épül és nyolc éve működik, csoda. Legnagyobb érdeme, hogy VAN.

JEGYZETEK

1. Aki az eddigi eszmefuttatásból azt a következtetést vonja le, hogy a könyvtári munka gépesítése ellen foglalkozást állást, az téved. A megfelelő háttérű könyvtári gépesítések – ilyenek is vannak – bízható kezdetei a valóban korszerű könyvtári szolgáltatásoknak. Ám a könyvtári gépesítés fenntartás nélküli, minden áron való szorgalmazása a jelen körülmények között koraszülött eszme. És nem a gyermeknek, hanem az inkubátornak kell felnőni hozzá.
2. Ennek okai: – sok könyvtár szakjelzet nélkül jelenti állományát; – a könyvtárak különböző osztályozási rendszereket használnak; – azonos osztályozási rendszer esetén (pl. ETO) is a szakozás az adott könyvtár gyakorlatához, sajátos igényeihez igazodik, azaz egy mű esetén is jelentős eltérések fordulhatnak elő; a KKK munkatársai részéről az autopszia híján csak a címléírásra támaszkodó szakozás és a szakjelzetek felülbírlása felelőtlen vállalkozás lenne. A fenti okok miatt országos, szakrendi cédula lelőhelykatalógus nincs is a világon.
3. E témában ld.: KONDOR Imréné: A Könyvek Központi Katalógusa. = Könyvtári Figyelő 82/6. 611–620.p., mely cikk a gépesített központi katalógus megvalósításának egyik lehetőségét vizsgálja fel.
4. A bejelentéseket a beérkezés sorrendjében közölte, ugyanazon mű későbbi bejelentése esetén újraközléskor a jelentő könyvtárak kódjait nem kumulálta, mutatók híján kezelése nehézkes volt, a reményt, hogy megjelenése feleslegessé teszi a szakterületi és helyi jellegű gyarapodási jegyzékeket, nem váltotta be.
5. Partnerenként kb. tíz válogatási szempont szerepel. Példának két partner kívánságlistája – rövidítve: FSZEK – szociológia, osztályok, rétegek, csoportok, nemzetiségi kérdés, szabadidő, nőkérdés, tömegkommunikáció, futurologia, szociális gondoskodás, lakáskérdés, társtudományok stb.; ÉTK – építészet, építőipar, építőmérnöki tudományok, területrendezés, településtervezés, lakberendezés, rekonstrukció stb. A fenti szempontokat gyarapítja, hogy mit *nem* kérnek a partnerek az adott szakterületről.
6. Visszalépett az MTA Irodalomtudományi Intézete és az OIK. Csatlakozott az ÁGK, BME tudománytörténeti kutató csoport, a KG Informatik*, a Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola és az OMIKK. A gazdátlanul maradt irodalomtudomány és szépirodalom válogatását és gyűjtését nem szüneteltette a kllingállomás, hanem új gazdát keresett és talált az ÁGK-ban.



UNESCO szerződések

Az UNESCO-val két téma kidolgozására kötött szerződést az IFLA.

1. A bibliográfiai információ határokat átszelő adatáramlása. (Jelenlegi helyzet, a következő 5–10 évben várható fejlődés, akadályozó tényezők, a nemzetközi és nemzeti szinten szükséges intézkedések.)
2. A vakok számára készült dokumentumok hozzáférhetőségének javítása. (A vakok könyvtárait felsoroló jegyzékek, a vakokhoz szóló könyvtári szolgáltatások, a vakok által használható dokumentumok hozzáférhetőségének javítása nemzetközi és nemzeti szinten.)

IFLA Journal. 1984. 1. no.

*Ma PRODIFORM